

e tekintetben — s a hatvanas évek végén szegény Privorszky nem ment pompás kávéházaival semmire, csak tönkre. Azóta nehé, derűtlen öregseget élt, mígnem meghalt. Ha azonban kombinálta össze a jövő képét, úgy bizonyára rájött, hogy ő nem rosszul spekulált, csak korán. Pompás kávéházaival Budapest egy-két év múlva már felesketlen múlt lesz. Vajjon vigaszt nyújtott-e ez neki, vagy inkább szomorította-e őt?

Idők jele. A legeslegszenzációsabb hírlapok az utolsó hetekben a következő vezércikk-címekkel jelennek meg: »A kiadótársi lövénnyel«, »Még egyszer a román memorandum«, »Adalékok közoktatásunk fejlődéséhez«, »Revertera«, »Muszka aknák a Balkánon«, »Vízügyi lövénnyel«, »Visszatérő a közgazdasági ördög intézmény keletkezésére«, »A kínai kérdés Amerikában«, »Az államérsi fővétel«, »Egy román érsék halála«, »A millennium üggyel«, »Füldök és turisták«, Van-e még kiáltozás bizonyára annak, hogy a sazon halott, az emberek nyaralnak, a közvélemény alszik — s az ész megállt?

Vácson, vagy hol esett, hogy a tolokodó verebek elfoglaltak a fecskék fészket. A szárnyas kis kőművesek kegyetlen bosszút állottak: a hivatal vendégeket befalazták kis fészkükbbe. Ott pusztult el valamennyi. — Így olvastuk az újságokban. — Egyes szakszavakról hallottuk, hogy a borjushut úgy tudják elkészíteni, hogy egészen hal íze van, az ürühusból nyulpecsenyét tudnak feltalálni. Ez mind semmi. Az újságírók nagyobb művészek és leleményesebbek. A *kacsát* fecskéfészkekkel változtatják (híres kínai csemege) és úgy találják fel a közönségnek. Szegény verebek, kegyetlen fecskék, senki se hinni rólatok, hogy csak afféle *kacsafal* vagytok.

Meteor- hullás. Ilyenkor augusztus 10-ike táján sűrű csillaghullás lehet látni az éjjeli órákban. Meghalt valaki, mondja az egyszerű néphit, mikor egy csillag le hull. A tudós csak kineveti ezt a felfogást — hallgat. Mi hát a meteor? Pályatévett zseni, mely ott bolyong a világűrben, nem lelven helyet az elismert csillagok közt? Kültő talán, ki saját lelkenek tüzetől ég el? Avagy parlamenti szónok, ki pillanatra felragyog és ismét örök sötétségbe borul? Vagy tárczáiról, ki egyetlen sziporkáját kiadva, ismét homályba vész? — Sohase tépelődjünk rajta. És ne is félünk, hogy elfogy. Az irodalom és művészet egész is le-hull egy csillag; támad helyette tíz új. És nem azt kérdeztük, melyik csillag tűnt fel.

Anna-bálok. Az emberiség tánczó része végre szakít az eddigi divattal: nem tánczol többé jótékonyágból, hanem saját jókedvéből, nem tánczol árva gyermekek felruházására, hanem igenis tánczol a saját mulatságára. Nem robotol többé nőegyleti, lelenz-, mentő- stb. bálon, hanem kedvére mulat feszelen táncz-vigalmon. Ilyen az Anna-bál. A mérész ujtók — sét venia verbo — az ugynevezett *bál-neologok*. Avagy nem a bálnecologok rendezik talán az Anna-bálokat?

Nógrád vármegye 4—500 és 1000 koronát tűz ki olyan. tótjuk embereknek, kik jól megtanulnak magyarul. Kárba vesztett buzgalom! A tótok ugyanis jó magyarok és annyi pénzért egy-egy véres szája olah agitátort is lehetne kapni.

Rémhír. Szervezik a fővárosi adóhivatalt. Borzasztó! Hat eddig szervezeten adóhivatal kezelte az adóprést! Ezután már rendszeresen szervezett — adóhivatallal lesz dolgunk. És Wekerle mosolyog!

Az optimista megbámulja a dinnyét: milyen vékony indáról nő és mégis telve zamatos nedvvel. Milyen ízes, milyen illatos. — A pesszimista csak az útszéle dobott dinnyéjét látja, melyen az ember elcsuszva, kitörheti a lábát. — Azt hisszük, nem kell éppen pesszimistának lennünk, hogy a főváros járdáin dinnyéjét lássunk. — A köztisztasági bizottság azonban bizonyára a legnagyobb optimista: csak a dinnyét látja, az eldobott dinnyéjét pedig nem is veszi észre.

Leány-gimnázium.

Helena.

Little John kollégámnak!

Kedves kollega ur! Bársony hüvelybe rejtett karddal támadt ön reám, óvatosan, szinte szeretettel előbb kibélelte rajtam a helyet, a hová vágni akart. Köszönöm önnek ezt a gyöngédséget, mely azonban a gyöngédségnek nyomát sem mutatja. Készséggel ismerem el, hogy elegáns replikája elevenemre talált és soha nem is hittem volna, hogy ezt a skandináv ügyet ily erősen lehetne támogatni.

Ha még sem valom magamat legyőzöttnek, ennek nem ön az oka, hanem én. Nem a hűség viszik, hogy enyém legyen az utolsó szó. De egyrészt jól esik nekem ez az intelligens szóvita, melybe önrel keveredtem, másrészt pedig ön némiképen fölszólított engem arra, hogy a kérdéshez még hozzájárjak.

Engedje meg, kedves kolléga, hogy az eredeti témától javarészen eltérjek. A mit ön irt és a mit én mondani akarok, szubjektív dolgokat érintenek, melyek mellett tizedrangú fontosságúvá válik az a kérdés: legyen-e leánygimnázium, vagy sem? Ön kapcsolatban az én szegényes zárópasszusommal, a rózsáról és az olajról, foglalkozott a nővel általában és a nővel, mint az én speciális fogalmammal. Önnek igaza van és nagyon helyes az a megjegyzése, hogy én poétai szempontból ítélem meg a nőt, holott ebben a praktikus kérdésben üzleti szempontból kell őket megítélni. Megbocsásson, de én erre nem vagyok képes. Én nem tudom elképzelni a nőt, mint számolási tényezőt, nem tudom elképzelni éhezve, fázva, garasokról álmodozva. Nem láttam soha szegény nőt és nem láttam soha csunyt. De hát ön jól tudja, mi nekem a nő, elmondotta már helyettem. Megbocsátja-e az indiskréciót? — Ön azt mondta:

»Szeretem elnézni, hogyan hatnak egymás mellett, aminthogy szeretem elnézni a virágágyat. Tudok örülni azoknak a virágoknak is, a melyeket nem szabad leszakasztani, nemcsak annak, a mely a gomblyukban van... Szeretem a virágágyak színhatásait és szeretek elmélázni az asszonyi teint ezer varázslatán«.

»De csak parure-ben szeretem őket. Inkább ne lássak soha egyet se, mint hogy úgy kelljen őket látnom, amint szerényen és félenken suhannak el kopott ruháikban a kirakatok gazdagosságai között, nyúlt kabátkákkal és eseten cipőcsékekkel, vádolóa egy-egy könnyelmű apát, vagy lélekten férjet. A szegénységgel soha se

könnyű megbarátkozni, de a szegénység kétszeresen bántó egy nő teremtesen. Az asszonyt csak pompában, diadalmasan szeretem. Az a természetellenesség, hogy aki *tetszeni született*, a nyomorúságot czipelje, föllájit és istentelen ideákat kelt bennem».

Önmagáról írta ezt, kedves kollega ur? — Olvasva úgy érzem, mintha én írtam volna. És jobban is egyezik meg az én álláspontommal a leánygimnázium ügyében, mint az önével. Ha a nő tetszeni született, akkor nem a férfiak önzése zárta el előle a munkát. S ha kételkednék benne, hogy a nő nem született munkára, vizsgálja meg őket: vajon hányan közülük választanák a munkát és hányan a tetszést?

Az ön éles szeme, művészi invenciója kilencz formájában ismeri a nőt. Én szegényebb lelkületemmel csak egy nőt ismerek, Helenát. Helenát, aki a virtuozitásig vitte hivatását, a tetszést, Helenát, aki a képtelenségig szép, oly szép, hogy az embernek sirnia kell, ha rá néz. Az utcán járva, az ő ruhája suhogását halom ki a nagy tömegből, dolgozószobámban ülve, előttem lebeg az ő sugárzó alakja és jósaosan hallgatja, amit magamban gondolok. És ez a tünényes szépség, melynek formája még a teremő istennek sem jutott észébe, gonddal ápolja, csinosítja magát és fölhasználja a női ruházatkodás minden fortélyát tökéletessége emelésére. Mert a nő nem lehet sohasem oly szép, hogy szebbé ne tehetné magát.

De a nő nem is lehet oly csunya, hogy valami ápolni való szépség ne volna meg benne. Azt mondtam, hogy nem ismerek más nőt, csak szépet, mert még a legmostohábban járt nő arczában is találok egy vonást a Helenából, és ez a nő odaáll a tükör elé és becézi, bámolja, ápolja és kiemeli ezt az árva vonást. És ez az egyetlen nuanca a szépségnek elárastja a nő egész valóját és uralkodik rajta.

Lásd, kedves Little John ur, önnel úgy polemizálok, hogy nem is szólok a dologhoz. Minden más leánygimnazistával szemben demonstrálnám azokat a dologi szempontokat, melyek engem álláspontomban megérősítenek. Rámutatnék arra, hogy a munkához való jog, melyet a nőknek reklamálnak, oly káprázat, melyet a férfiak már régen sinlenek. A professzor-diplomával együtt nem tanulják ki maguknak egyszersmind a katedrát. Kifejteném, hogy az akadémiai rangért általában okvetlenül le kell mondanai a házasságról, mert huszonhárom-huszonegy esztendőskorukig tart a tanulmány, oly korig, melytől már alig van távolság a vén leányéhoz. A házasságot a kenyérkeresettel meg éppen nem lehet megegyeztetni. Mert mit csináljon a nőügyvéd az ő klienseivel az alatt az idő alatt, a míg — egy édes titoknál fogva — munkaképtelen? Az az édes titok ilyenkor valóságos csapássá válik és a tisztelt dr. urhölgyek imádkoznak majd az egek urához, hogy ez a keserű pohár muljék el fölöttük. S talán nem egészen hatás nélkül mutathatnék arra a veszélyre, ami a magasabb képzettséggel kapcsolatos fokozott igényekkel jár a házasság lehetőségére nézve. Egy szegény ember középszerűen művelt leánya békében élhet egy derék hivatalnok

oldala mellett, de egy szegény, egyetemet végzett hölgy fitymálva mondja: az én kvalifikációmmal nem mehetek egy árúkönyvvvezetőhöz.

Önnel szemben nincs szükségem erre az érvelésre. Önnel őszintén megmondhatom, miért nem akarok diplomált nőt s nem kell tartanom tőle, hogy kinevet érte. Azért nem akarom a nőt az egyetemre bocsátani, mert féltém Helena teint-jét.

Ne mondja, hogy ez megint a satrapa felfogása. A szívem egészen önzetlenül fáj, ha rá gondolok, hogy az én gracieuse, bájos Helenát is kikezdi majd az a szű, mely a mi csontjainkon rágódik. Hogy látom majd az isteni lány arczon a dolgozó férfi kemény vonásait és hamvas homloka fölött talán azt a kopaszságot, mely állítólag a férfiakat érdekessé teszi. Szemem előtt megjelen a halhatatlanul nevetséges *gouvernante-szárazság* és önnel kiáltok föl:

— Ó Helena!

Ezzel a fölkiáltással — igaz — magamat siratom, de őt is. Mert a nő többet ér, mint mi és akármit inkább áldozna föl egy darab kenyérért, csak a szépségéért nem. Ez a szépség az én gyönyörűségem, de az ő kincse. Biztosítson engem róla, hogy megtartja majd a nőies lány vonásait, nőies gyermeteg kedélyét, hogy fogja tovább is magát csinosítani és Puchtat tanulmányozva, ruhája szabásáról is fog gondolkodni, akkor belenyugodnám abba, hogy doktorrá legyen, de akkor is csak — vérző szívvel.

Mert önzetlenül szeretem őt és tudom, hogy boldogtalan lesz ugyanis. Hiszen érzi ön is, hogy a munka azért erény, mert rösteljük csapásnak mondani. Fáj nekem, hogy a férfiak rabszolgasága nem terem annyi, hogy a nő szabadságát fentarthassa. Mi, akik be vagyunk zárva a szabadság börtönébe, óva intsük a kintlevőket, hogy veszélyes a kaput átlépni. Mi reánk a paradicsomi büntetés miatt büntetésül szabta isten a munkát, a nőre az anyaságot. Ne korrigáljuk meg ezt az ítéletet, mert kemény ugyan, de keményebb ránk nézve, mint a nőre nézve.

Hogy miképen segítenék mégis az el nem látott nők helyzetén? — Nem tudom. — De ez a leánygimnázium sem nyújt nekik kenyeret, csak reményt, mely a legkritikább esetekben válhatik valóvá. Azonban egész komolyan értettem azt, amit ön talán csak hiperbolikus ötletnek vélt: a támasz nélkül való nőknél segítsen a közösség, segítsen az állam, vagy a társadalom. Mert az öröklött jogokat respektálni kell és elvégre is a nő szép bőre ápolásával végez akkora kulturai munkát, mint a piktörök, a kik a vásznon imitálják az eleven női teintet.

Igen is. A nő rózsá, hát illatozzék! Ez nem a tulérezékeny, nagyzási mániában szenvedő író felfogása! Hiszen minden kukorica-ágens hasonlóképen gondolkodik!

Semper.